

Van ja-maar-docent naar ja-en-docent

Ja-maar-leraren hebben alle antwoorden en zien de beren op de weg. Ja-en-leraren stellen alle vragen, hopen ze, en dagen leerlingen uit. Ze zien zowel de beren als de weg. Een pleidooi voor ja-maar-vrij onderwijs.

Of een school nou werkt volgens het gedachtegoed van Maria Montessori, Freinet of ... het is allemaal leuk, aardig en interessant, maar het is niet de essentie van goed onderwijs. Principes, strategie en regels komen en gaan. De blijvende factor in het onderwijs is *verlangen*. Het verlangen van de directie een mooie organisatie te bouwen. Het verlangen van de docent in contact te komen met zijn leerlingen. Het verlangen van OOP'ers om alles in de school soepel te laten draaien. Het verlangen van de ouders hun kinderen een goede toekomst te geven en, last but not least, het verlangen van de leerling de wereld te verkennen.

Ook al is alles goed geregeld, zonder verlangen is een school zielloos. Je kan een paard immers wel naar de waterbak leiden, je kan hem niet dwingen te drinken. Om die reden is verlangen de *sine qua non*, ofwel de *zonder welke niets*, van het onderwijs. Op een school waar docenten op een ja-en-manier naar leerlingen kijken, zien zij niet zozeer het gedrag van leerlingen, als wel het achterliggende verlangen.

Ja-maar... zo gaat dat hier

→

Ja-en... wat wil jij

Naast verlangen als dragend principe, gaat de ja-maar-vrije school uit van de *autonomie* van de leerling. Zij zijn de deskundigen over hun eigen leven. De afgelopen jaren zie je dat scholen met succes leren hoe zij de leerlingen zélf het onderwijs laten 'maken'. Ingewikkeld, maar wel inspirerend.

Ja-maar... wij weten wat goed voor je is

→

Ja-en ... jij bent verantwoordelijk voor jezelf

Het derde principe is verbondenheid, het vierde principe openheid voor verandering, en het vijfde principe eerlijkheid. Het zesde principe vraagt docenten ja te zeggen tegen *wat goed gaat*. Dit zou ook ja zeggen tegen fouten kunnen heten, maar in de wereld van ja-en bestaan geen fouten. Dingen gebeuren. Of niet. En als er al onderscheid gemaakt moet worden, dan is het naar onze overtuiging juist om te spreken van 'goed' en '(nog) niet goed'.

Wie gericht is op fouten ziet vooral wat er niet is. Wat er zou moeten zijn. En dat is nou net de ja-maar-blik. Het is de blik van de leraar met het rode potlood. Je begint bij een tien, en elke streep is een punt minder. Het is de wereld van aftrekken en weghalen. Als je voornamelijk zegt wat niet goed gaat, is het eindeffect dat de leerling zich incompetent zal voelen. Wie op een ja-en-manier gaat kijken naar leerlingen ziet andere dingen. Niet wat er zou moeten zijn, en wat dus niet goed is, maar dat wat er is. Het is de blik van de leraar met het groene potlood. Elke krul is een punt meer. Het is de wereld van optellen en toevoegen. Als je voornamelijk zegt wat er goed gaat, is het eindeffect dat de leerling zich competent zal voelen. De focus ligt wat goed is.

De kracht van geboden

Als we niet oppassen horen kinderen de hele dag alleen maar opmerkingen als 'hou eens op met kletsen', 'je mag hier niet roken' en 'weet je je pet af moet zetten.' Niet prettig, maar ook niet verstandig. Uit onderzoek blijkt dat pubers vooral die dingen gaan proberen die ze niet mogen. Pubers gaan op zoek naar hun grenzen en kijken dan wat er gebeurt als ze er over heen gaan. Als we niet oppassen, belanden we binnen de kortste keren in een vicieuze cirkel: elke overtreding wordt beantwoord met een nieuw verbod. Bovendien, onze hersenen kunnen niet niet-denken. Waar denk je aan als ik je vraag niet aan een roze olifant te denken? Waar ga je naar verlangen als er overal om je heen bordjes hangen dat je geen pet op mag? Scholen moeten niet denken in *verboden*, maar in *geboden*. Liefst niet opgesteld door de docenten voor de kinderen, maar opgesteld door iedereen voor iedereen. Hoe willen wij hier met elkaar omgaan? Dus niet het benoemen van het gedrag dat niet gewenst is, maar het onder woorden brengen van gewenst gedrag. Voor scholen is dat vaak nog een hele kluit. Ze zijn meestal zo gewend in het denken in verboden, dat ze het erg moeilijk vinden te denken in van hoe-dan-wel. Het is de kunst het positieve als het 'gewone gedrag' te zien. Als je immers voortdurend waarschuwt voor de overtreding creëer je ook een sfeer van wantrouwen en controle. Alsof de leerlingen niets liever doen dan de regels overtreden.

Een paar voorbeelden hoe scholen dit doen. In plaats van 'als je te laat komt, haal je een briefje' is het 'de les begint om 08:15 uur, als je op tijd bent kun je direct doorlopen naar je lokaal'. 'Petten in de les niet toegestaan' wordt 'in de les willen we elkaars gezicht goed kunnen zien'.

Ja-maar manier van werken

Focus op wat mist
Mismatchen
Veranderen
Fout

Teleurstelling
Moeten
Veranderen
Ik ben afhankelijk

Reactief
Probleem
Ergens
Ooit

Wantrouwen
Verbittering
Schuld
Angst

Ja-en manier van werken

Focus op wat is
Matchen
Accepteren
Goed

Waardering
Mogen
Zijn
Ik ben onafhankelijk

Proactief
Feit
Hier
Nu

Vertrouwen
Vergevingsgezindheid
Verantwoordelijkheid
Liefde

'Verboden te roken' wordt 'buiten school mag je roken' en 'niet schreeuwen' wordt 'stilteplek'. Heel simpel en heel belangrijk. Hoe zou jij je gedragen als je alleen maar boodschappen krijgt over wat je allemaal fout zou kunnen doen? Zo wil je zelf toch ook niet behandeld worden?

Ja-maar...pas nou op

→

Ja-en ... ga zo door

Het laatste principe, zeg ja tegen *talent*, handelt over het uitgangspunt van de ja-maar-vrije school te kijken naar het talent van een kind. Onder het motto 'het gaat er niet om het beste in een kind te stoppen, maar het beste uit een kind te halen' is de ja-maar-vrije school een omgeving waar vooral gekeken wordt naar de kwaliteiten van de leerling. Niet de lesstof staat centraal, maar het talent van de leerling. De leraar is een coach om dit talent (mede) vorm te geven. Gelukkig merken wij dat er in het onderwijs meer en meer ruimte komt om te kijken naar wat leerlingen wél in plaats van wat ze niet kunnen. Ooit komt er een tijd dat als er een nieuwe Jan des Bouvrie in de klas zit hij niet extra lessen Nederlands krijgt omdat hij dyslectisch is, maar een wit vel papier en wat kleurpotloden. Wie is de Jan des Bouvrie in jouw klas?

Ja-maar...doe maar gewoon

→

Ja-en ... doe eens gek

Berthold Gunster is trainer/adviseur bij *Ja-maar*, www.ja-maar.nl,
Herberd Prinsen is trainer/adviseur en heeft een praktijk voor
psychotherapie www.hpc.nu.